

Vmesno poročilo o aktivnostih Zagovornika načela enakosti glede sobivanja pripadnikov romske skupnosti z lokalnim prebivalstvom

Zagovornik Državni svet seznanja z aktivnostmi, ki jih je v letu 2020 in 2021 opravil po razpravi svetnikov ob obravnavi Rednega letnega poročila Zagovornika za leto 2019.

Več državnih svetnikov je opozorilo na težave, s katerimi se soočajo prebivalci občin Jugovzhodne Slovenije, v katerih živijo tudi pripadniki romske skupnosti.

V omenjeni razpravi so bila postavljena vprašanja in opozorila glede t.i. pozitivne diskriminacije¹ ter, da se razmere v lokalnih okoljih zaostrejujejo do te mere, da obstaja možnost povečanih varnostnih tveganj. Več svetnikov je v svojih razpravah opozorilo na občutek neenake obravnave lokalnih prebivalcev s strani državnih institucij v primerjavi s pripadniki romske skupnosti, saj da so slednji pogosto povzročitelji nevednosti, prekrškov, in za te ne odgovarjajo oziroma jim v vsakdanjem življenju ni treba spoštovati pravil ali predpisov v enaki meri kot drugim.

Državni svetniki so izrazili razumevanje, da nekatere težave, s katerimi se posredno soočajo lokalni prebivalci, izhajajo iz slabega socialnega položaja pripadnikov romske skupnosti, ki ga zaradi njegove kompleksnosti ni mogoče odpraviti v kratkem času. Obenem so tudi opozorili, da se te razmere v tridesetih letih niso učinkovito uredile. Nasprotno, v številnih lokalnih okoljih naj bi se celo poslabšale.

Državni svetniki, ki so se vključili v razpravo, so pri tem največkrat omenili ključne izzive na področjih:

- vzgoje in izobraževanja,
- bivalnih razmer in okoljske problematike ter
- varnostnih vprašanj.

Dana je bila pobuda za tesnejše sodelovanje Zagovornika, Državnega sveta in ministrstev v povezavi z iskanjem konkretnih rešitev v povezavi z izpostavljeno problematiko.²

Na podlagi navedenega je Zagovornik pripravil in posreduje državnim svetnikom pričujoče vmesno poročilo.

1.

Zagovornik je upoštevajoč navedbe državnih svetnikov 23. septembra 2020 na pristojne institucije naslovil **pet različnih poizvedb**, katerih namen je bil preveriti, kako pristojni organi obravnavajo izpostavljene težave.

V zvezi s področjem vzgoje in izobraževanja je poizvedbo poslal Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport (v nadaljevanju: MIZŠ) ter Inšpektoratu RS za šolstvo in šport (v nadaljevanju: IRSŠŠ).

V zvezi z navedbami glede sežiganja odpadkov na vodovarstvenih območjih je Zagovornik poslal poizvedbo Inšpektoratu RS za okolje in prostor, v zvezi z varnostnimi vprašanji pa je poizvedbo naslovil na policijski upravi Novo mesto in Ljubljana, ki sta pristojni za občine Jugovzhodne (v nadaljevanju: JV) Slovenije, kjer živijo pripadniki romske skupnosti.

¹ Po ZvarD so to posebni ukrepi, ki so namenjeni odpravi neenakega položaja ali spodbujanju enakih možnosti pripadnikov skupine oseb z določeno osebno okoliščino (gl. predvsem 17. in 18. člen).

² Glej Mnenje DS RS k Rednemu letnemu poročilu Zagovornika načela enakosti za leto 2019. Dostopno na: http://www.ds-rs.si/sites/default/files/dokumenti/3_tocka_4ds-31sklep_k_por_zagov_nac_enakosti_2019_epa_1135-viii.pdf

MIZŠ je na Zagovornikovo poizvedbo med drugim odgovorilo, da je izobrazbeni položaj pripadnikov romske skupnosti še vedno slabši v primerjavi s celotno populacijo. Večina romskih otrok ne dokonča obveznega osnovnošolskega izobraževanja, še manj jih pridobi srednješolsko ali visokošolsko izobrazbo. Stanje se bistveno razlikuje glede na regije, najslabše je v JV Sloveniji.

IRSŠŠ je na Zagovornikovo poizvedbo odgovoril, da JV Slovenija in posavska regija predstavljata 89 odstotkov vseh obravnavanih primerov prekrškovnih postopkov zaradi neobiskovanja pouka. IRSŠŠ ne beleži narodnosti oseb, ki sodelujejo v postopkih, ki jih vodijo, vendar iz poročil šol, svetovalnih služb in pristojnih centrov za socialno delo sklepajo, da gre večinoma za pripadnike romske skupnosti. Glede primerov, ko naj bi šole romskim učencem neupravičeno omogočale prehajanje med razredi, inšpekcijskih postopkov niso vodili.

Na podlagi pisnega odgovora IRSŠŠ so se sodelavci Zagovornika **15. 10. 2020 sestali z vodstvom IRSŠŠ**. IRSŠŠ je med drugim pojasnil, da v inšpekcijskem postopku ugotavljajo, ali so starši tisti, ki so opustili dolžno skrb za spodbujanje otrok za obiskovanje pouka, zato se za tovrstni prekršek kaznuje starše.

Inšpektorat RS za okolje in prostor je Zagovornikovo poizvedbo odstopil svoji območni enoti Novo mesto. Ta je odgovorila, da v letih 2019 in 2020 ni obravnavala nobenega primera sežiganja odpadkov na vodovarstvenih območjih.

Policijska uprava (v nadaljevanju PU) **Novo mesto** je na Zagovornikovo poizvedbo odgovorila, da podatkov o prekrških ali kaznivih dejanjih ne zbira glede na narodnost oziroma etničnost storilcev.

PU Ljubljana je Zagovornikovo poizvedbo odstopila **Generalni policijski upravi (v nadaljevanju: GPU)**, ki je v odgovoru Zagovorniku pojasnila, da nima zakonske podlage za zbiranje podatkov na podlagi narodnosti, a je na podlagi internega spremljanja in opažanj potrdila večino opozoril državnih svetnikov glede varnostnih vprašanj.

2.

Predstojnik Zagovornika Miha Lobnik je jeseni 2020 ob predstavljanju Rednega letnega poročila Zagovornika za leto 2019 na izzive, s katerimi se soočajo lokalne skupnosti, kjer živijo pripadniki romske skupnosti, **opozoril ministrice in ministre**, pristojne za notranje zadeve, izobraževanje, znanost in šport, pravosodje, delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ter državnega sekretarja na Ministrstvu za okolje in prostor (v nadaljevanju MOP).

Pozval jih je k **proaktivnemu reševanju težav**, ki se zaradi vrste sistemskih vzrokov slabega položaja pripadnikov romske skupnosti, še posebej v JV, odražajo tudi na kakovosti življenja in občutku varnosti ter (ne)enake obravnave drugih prebivalcev občin, kjer živijo pripadniki romske skupnosti.

Zagovornik je ob teh in drugih priložnostih predstavnike Vlade Republike Slovenije (v nadaljevanju: Vlada RS) tudi večkrat opozoril na nujnost vzpostavitve sistema **zbiranja razčlenjenih podatkov** o položaju oseb z določeno osebno okoliščino. Šele ob sistematično zbranih tovrstnih uradnih podatkih je mogoče preverljivo in verodostojno ugotavljati položaj določenih družbenih skupin, v konkretnem primeru pripadnikov romske skupnosti, in posledično presojeti učinkovitost izvajanja vladnih politik in ukrepov.

3.

Na podlagi sklepa odbora Državnega zbora Republike Slovenije (v nadaljevanju: Državni zbor) in opravljenih sestankov z župani nekaterih občin iz JV Slovenije je Vlada RS 16. 7. 2020 ustanovila **Delovno skupino za obravnavo romske problematike** (v nadaljevanju: delovna skupina), ki je nadomestila prejšnjo Komisijo Vlade Republike Slovenije za zaščito romske skupnosti. To je posvetovalno in koordinacijsko telo vlade, ustanovljeno na podlagi 6. člena Zakona o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju: ZRomS-1).

Zagovornik je Vladi RS oziroma njeni delovni skupini 8. 9. 2020 **posredoval dopis** glede izvedenih aktivnosti Zagovornika na področju spremljanja položaja romske skupnosti v Republiki Sloveniji v letih

2019 in 2020. Izpostavil je tri priporočila,³ katerih namen je spodbuditi pristojne državne institucije k izboljšanju položaja pripadnikov romske skupnosti na področju zdravja in izobraževanja. Obenem je Zagovornik v dopisu izrazil pripravljenost sodelovati z vladno delovno skupino na način izmenjave informacij o napredku in izzivih sobivanja in odnosov med pripadniki romske skupnosti in drugimi prebivalci slovenskih občin. Zagovornik v delo delovne skupine do sedaj še ni bil vključen.

4.

Vlada RS je 23. 12. 2020 na svoji 46. redni seji sprejela **Predlog dodatnih ukrepov k Nacionalnemu programu ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2017–2021 (v nadaljevanju: NPUR 2017-2021)**,⁴ ki ga je v okviru opravljenega dela v obdobju od avgusta do decembra 2020 pripravila delovna skupina. Vlada RS je hkrati s sklepom⁵ naložila pristojnim ministrstvom, da v najkrajšem času pristopijo k izvedbi predlaganih dodatnih ukrepov in o izvedenih aktivnostih poročajo delovni skupini ter Vladi RS v okviru Osmega poročila o položaju romske skupnosti v Sloveniji, ki bo sprejeto v letu 2021.

Zagovornik je 7. 4. 2021 na delovno skupino naslovil poizvedbo glede posredovanja obravnavanega **Poročila o delu Delovne skupine za obravnavo romske problematike od avgusta do decembra 2020**, ki ga je pripravila delovna skupina, ter **Predloga delovne skupine za obravnavo romske problematike za sistemske spremembe**. Urad Vlade RS za narodnosti je 26. 4. 2021 Zagovorniku posredoval zaprosena gradiva.

Predlog **dodatnih ukrepov** k NPUR 2017–2021 obsega naslednje ukrepe:

- **Področje vzgoje in izobraževanja**
 - V ukrepu *Prenova Strategije vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji* se rok za njegovo izvedbo spremeni, in sicer bo prenovljena in nadgrajena strategija pripravljena ob sprejemu sistemskih in drugih sprememb, ki jih je pripravila Delovna skupina za obravnavo romske problematike. Predstavljal bo strateški okvir in podlago na tem področju.
 - Doda se nov ukrep: *Promocija o pomenu vključevanja otrok v krajše programe vrtcev*. MIZŠ bo v letu 2021 preko usmeritev in okrožnic vrtcem in osnovnim šolam izvajal promocijo vključevanja otrok v krajše programe vrtcev.
 - Dodata se nova ukrepa: *Priprava analize trenutne zakonodajne ureditve za poučevanje učencev Romov v osnovni šoli* in *Dodatne ure slovenščine ob vključitvi v osnovno šolo v Republiki Sloveniji*. Analizo bo do zaključka koledarskega leta 2021 pripravil Zavod RS za šolstvo. Na podlagi rezultatov bo sprejeta odločitev glede možnosti sistemske vpeljave dodatnih ur slovenščine ob vključitvi v osnovno šolo ter morebitnih ostalih zakonodajnih sprememb, ki bi se uveljavile v šolskem letu 2022/2023.
 - Nov ukrep: *Izplačevanje otroškega dodatka v naravi v primeru neobiskovanja pouka*. Enemu od staršev se otroški dodatek za otroka izplačuje v naravi tri mesece, če IRSŠ po uradni dolžnosti obvesti pristojni center za socialno delo o uvedbi prekrškovnega postopka zoper starše učenca, ki iz neopravičljivih razlogov ne obiskuje pouka ali drugih dejavnosti v okviru obveznega programa osnovne šole. Posamezni znesek otroškega dodatka pa se zniža za 33 odstotkov, kadar otrok po zaključku osnovnošolskega izobraževanja ne nadaljuje z izobraževanjem v srednješolskih programih, s katerimi pridobi višjo raven izobrazbe/ kvalifikacije.
- **Področje socialnega varstva, socialnega vključevanja, zaščite otrok, žensk in mladih ter štipendiranja**
 - Nov ukrep: *Sistemska zagotovljena možnost plačevanja in poplačila dolgov posameznikov za javne storitve (npr. komunala, elektrika, voda itd.) iz naslova denarne socialne pomoči*. Šlo bo za sistemski ukrep MDDSZ, ki ni usmerjen samo v Rome, in ga bo ministrstvo doreklo ter začelo izvajati v letu 2021.

³ Vsa Zagovornikova priporočila so objavljena na njegovi spletni strani (po letih): <http://www.zagovornik.si/priporocila-2021-2/>

⁴ Dostopno na: http://vrs-3.vlada.si/MANDAT20/vladnagrada.nsf/GLA_PRE_KAT?OpenView&ExpandView&RestrictToCategory=09501%20-%202020%20%20000012

⁵ Na 46. redni seji Vlade Republike Slovenije. Dostopno na: [http://vrs-3.vlada.si/imis/imisnet.nsf/0/1BEDA6B7941CC509C12586CC002B82CE/\\$FILE/t1550497.PDF?OpenElement](http://vrs-3.vlada.si/imis/imisnet.nsf/0/1BEDA6B7941CC509C12586CC002B82CE/$FILE/t1550497.PDF?OpenElement)

- **Področje bivanjskih razmer in dostopa do stanovanj**
 - Nov ukrep: *Vnos podatkov, pridobljenih v okviru Medresorske delovne skupine za reševanje prostorske problematike Romov, ki se vežejo na urejanje romskih naselij, v prostorski informacijski sistem in nov ukrep Priprava predloga vzpostavitve enotne, ustrezno sistemizirane, periodično izvajane in metodološko usklajene zbirke podatkov, ki se vežejo na urejanje romskih naselij.* MOP bo nosilec obeh ukrepov.
- **Področje ozaveščanja in boja proti diskriminaciji** – pet novih ukrepov MNZ – Policije in trije ukrepi, ki natančneje oblikujejo:
 - Zagotavljanje učinkovitih policijskih intervencij v romskih naseljih;
 - Zagotavljanje večje vidnosti policijskega dela v bližini romskih naselij;
 - Zagotavljanje proaktivnosti obravnavanj potencialnih varnostnih dogodkov v romskih naseljih;
 - Zagotavljanje večje »statistične« varnosti na območjih, kjer živi romska skupnost;
 - Zagotavljanje večjega »občutka« varnosti v bližini romskih naselij;
 - Okrepitev izvajanja policijskega dela v skupnosti.
 - Izobraževanje in usposabljanje delavcev Policije.
 - Izobraževanje javnih uslužbencev, ki v okviru pristojnosti delajo s predstavniki romske skupnosti.

Nosilec navedenih ukrepov bo Policija, pri njihovi izvedbi pa bodo sodelovale tudi občine, kjer živijo pripadniki romske skupnosti, predstavniki institucij, ki se ukvarjajo z romsko tematiko, predstavniki vladnih in nevladnih organizacij, predstavniki civilnih iniciativ in Urad Vlade RS za narodnosti. Gre za dodatne ukrepe, ki jih bo Policija izvajala že v letu 2021 in z njimi nadaljevala tudi v okviru novega nacionalnega programa za Rome za obdobje do 2030, ki je v pripravi.

Delovna skupina se je, kot izhaja iz posredovanega **Poročila o delu Delovne skupine za obravnavo romske problematike od avgusta do decembra 2020**, od avgusta do decembra 2020 sestala na treh rednih sejah, in sicer 26. 8. 2020, 3. 11. 2020 in 9. 12. 2020 ter opravila eno dopisno sejo. Med drugim je:

- sklenila, da bo o svojem delu najmanj dvakrat letno **poročala Vladi RS**;
- oblikovala **ožje strokovne podskupine** na področjih 1) zaposlovanja in socialne politike, 2) vzgoje in izobraževanja, 3) kaznovalne politike in 4) urejanja prostora, varstva okolja in financiranja občin, katerih naloga je oblikovati predloge sistemskih rešitev;
- podprla idejo o dopolnitvi zakona, ki ureja **financiranje občin** tako, da bi omogočal financiranje dodatka k primerni porabi tistim občinam, v katerih živi romska skupnost;
- potrdila predlog gradiva **Sedmega poročila o položaju romske skupnosti v Sloveniji**. Poročilo je Vlada RS sprejela 19. 11. 2020.

Državni svetniki so se s **Sedmim poročilom o položaju romske skupnosti v Sloveniji** seznanili na 37. redni seji. Obravnavala ga je tudi **Komisija DS za državno ureditev** na 13. izredni seji.⁶ Komisija je opravila razpravo o poročilu in ocenila, da gre izvajanje ukrepov v pravo smer. Iz predstavitev poročila je bilo namreč mogoče zaključiti, da so bila mnoga priporočila iz razprav med državnimi svetniki upoštevana in se jim poskuša slediti.

5.

Zagovornik je 7. 4. 2021 glede predvidenih **dodatnih ukrepov** k NPUR 2017–2021 (gl. točko 4) poslal **poizvedbe** naslednjim naslovnikom:

- Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju: MDDSZ),
- MIZŠ,
- MOP,
- GPU.

⁶ Dostopno na: http://www.ds-rs.si/sites/default/files/dokumenti/653-88m_k_sedmemu_poroc_o_položaju_rom_skupnosti_v_sloveniji_-_epa_1490-viii.pdf

Zagovornik je navedenim zastavil vprašanje, ali državni organi že izvajajo predvidene dodatne ukrepe k NPUR 2017–2021 in na kakšen način, ter kako ocenjujejo učinkovitost teh ukrepov. V nadaljevanju so povzeti odgovori v Zagovornikovo poizvedbo vključenih organov.

*

MDDSZ je na Zagovornikovo poizvedbo odgovorilo 19. 5. 2021. V svojem odgovoru je pojasnilo, da je dodaten predlog ukrepa **Sistemska zagotovljena možnost plačevanja in poplačila dolgov posameznikov za javne storitve (npr. komunala, elektrika, voda itd.) iz naslova denarne socialne pomoči** pripravljen. Ukrep se še ni pričel izvajati. MDDSZ ga je vključilo v novelo Zakona o socialno varstvenih prejemkih (Uradni list RS, št. 61/10, 40/11, 14/13, 99/13, 90/15, 88/16, 31/18 in 73/18), ki je »zdaj v fazi koalicijskega usklajevanja. Predvideva se, da se bo novela pričela veljati v letu 2021.« Sprememba omenjenega zakona predvideva »izplačevanje denarne socialne pomoči v naravi, če pri upravičencu obstaja dolg do javnih gospodarskih služb oziroma vzgojno-izobraževalnih zavodov. Pri tem center za socialno delo upravičencu nudi potrebne socialno varstvene storitve, ki posamezniku oziroma družini omogoča lažje reševanje osebne in ekonomske stiske.«

*

MIZŠ je obširno odgovorilo na Zagovornikovo poizvedbo 13. 5. 2021. Glede dodatnega ukrepa **Promocija o pomenu vključevanja otrok v krajše programe vrtcev** je MIZŠ obširno pojasnilo, da je od novembra 2020 v veljavi Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o organiziranju, delovanju in financiranju oddelkov vrtcev, ki izvajajo krajše programe in so financirani iz državnega proračuna (UL RS 27.11.2020). Ta določa da javni vrtec, ki deluje na območju, kjer pripadniki romske skupnosti živijo v romskih naseljih, v primeru, ko bi se lahko oblikoval oddelk krajšega programa za najmanj pet otrok, ki leto pred vpisom v osnovno šolo še niso obiskovali vrtca, organizira **krajši program**.

Omogoča tudi, da se v tak program vključi mlajši sorojenec in da se lahko krajši program v določenem obsegu izvaja tudi izven prostorov vrtca, če obstajajo utemeljeni razlogi, da se na ta način lahko doseže vključitev otrok v vrtec. MIZŠ želi s temi novimi spodbudami »doseči večjo vključitev otrok v programe predšolske vzgoje in spodbuditi vrtce in občine, da zagotovijo vključitev tistih predšolskih otrok, ki v letu pred vstopom v osnovno šolo še niso bili vključeni v vrtce.«

Z namenom predstavitve novosti in prednosti omenjenega pravilnika je MIZŠ februarja in marca 2021 pripravilo pet virtualnih srečanj s predstavniki vrtcev, osnovnih šol ter občin, kjer je romska tematika najbolj prisotna in povzroča največ izzivov. Na srečanja je bilo povabljenih več kot 100 predstavnikov vrtcev, osnovnih šol in občin.

Namen teh srečanj je bil tudi še tesneje povezati vse deležnike na lokalni ravni, saj so na MIZŠ »vedeli, da se največji problem pojavlja ravno v identifikaciji otrok, prenosu informacij in pri pridobivanju zaupanja romskih staršev, za kar pa je potreben čas.« MIZŠ poroča, da se je zanimanje za krajše programe povečalo, po tem, ko so januarja 2021 ravnateljem in svetovalnim službam osnovnih šol posredovali posebno okrožnico. Z njo so jih pozvali, naj ob vpisu otrok v 1. razred staršem, katerih mlajši otroci še niso vključeni v nobeno obliko predšolske vzgoje, predstavijo možnost vključitve sorojencev v brezplačni krajši program in se tako povežejo z vrtci v lokalnem okolju.

Na razpis MIZŠ za organiziranje oddelkov krajših programov za leto 2020/2021 se je prijaviло enkrat več vrtcev v primerjavi s šolskim letom 2019/20. Kot navaja MIZŠ, »predstavniki vrtcev kljub izredno veliki motivaciji in želji za organiziranje oddelka krajšega programa opozarjajo, da romski starši otrok v vrtec ne pripeljejo, eden od razlogov za slabši obisk vrtca je tudi epidemija COVID-19, saj so se starši zelo bali za zdravje svojih otrok in jih zato niso vključevali v vrtec in krajše programe. Sodeč po odzivih ravnateljcev vrtcev opažamo izjemno veliko težavo pri identificiranju romskih otrok v mestih v nasprotju z manjšimi lokalnimi okolji, kjer je boljša preglednost, kateri otroci niso vključeni v predšolsko vzgojo.«

MIZŠ ob takem širšem sodelovanju opaža porast interesa za vključenost romskih otrok v krajše programe vrtcev. MIZŠ je o možnostih krajših programov vrtcev obvestilo tudi Združenje za pediatrijo Slovenije in Center šolskih in obšolskih dejavnosti (v nadaljevanju: CŠOD). CŠOD je o možnosti brezplačnega vrtca v obsegu 240 ur za petletne otroke, kot tudi o možnosti vključitve mlajših 4 letnih sorojencev, informiral vse romske pomočnike v Sloveniji in vse večnamenske centre, ki sodelujejo z romskimi starši.

Kot primer dobre prakse je MIZŠ izpostavilo Vrtec Kočevje, ki izvaja krajše programe od začetka njihove uvedbe (tretje leto). MIZŠ navaja, da je po oceni ravnateljice vrtca »*vloženi trud obrodil sadove, saj so pridobili izjemno zaupanje romskih staršev in imajo letos zato poleg oddelka krajšega programa tudi v redne oddelke vključenih 16 otrok, ki so prej obiskovali krajši program.*«

MIZŠ je navedlo, da zaradi vpliva epidemije bolezni covid-19 hitrega povečanja števila prijav za krajše programe ne pričakujejo in izpostavil pomen dobre informiranosti romskih staršev ter angažiranosti vrtcev, šol in občin pri spodbujanju vključenosti vseh otrok v predšolsko vzgojo, predvsem tistih iz ranljivih skupin, otrok Romov ali priseljencev, ki še niso vključeni v redne oddelke.

Glede dodatnih dveh ukrepov ***Priprava analize trenutne zakonodajne ureditve za poučevanje učencev Romov v osnovni šoli in Dodatne ure slovenščine ob vključitvi v osnovno šolo v Republiki Sloveniji*** je MIZŠ pojasnilo, da prvo analizo izvaja Zavod RS za šolstvo (v nadaljevanju: ZRSŠ) in jo bi končal do konca leta 2021. Na njeni podlagi bo sprejeta odločitev o sistemski uvedbi dodatnih ur slovenščine ob vključitvi v osnovno šolo. Analiza se bo nanašala tudi na morebitne druge potrebne zakonodajne spremembe, ki bi se uveljavile v šolskem letu 2022/ 2023.

MIZŠ je pripravil tudi sklep o določitvi Učnega načrta za začetni pouk slovenskega jezika za predšolsko vzgojo. Začetek veljavnosti učnega načrta bo predvidoma v šolskem letu 2021/2022.

MIZŠ je pojasnilo tudi, da bo Inštitut za narodnostna vprašanja (INV) nadaljeval pilotni projekt ZRSŠ vzpostavitve poučevanja dopolnilnega pouka romskega jezika v dveh večnamenskih centrih (izvajali naj bi ga pripadniki romske skupnosti na Dolenjskem in v Prekmurju). Če bo projekt uspešen, se bo poučevanje poskusno preneslo v šolski prostor.

Republika Slovenija je kot članica Evropske unije in Sveta Evrope zavezana k spodbujanju in razvijanju raznojezičnosti posameznikov in ohranjanju večjezične izobraževalne krajine.

V ta namen MIZŠ vsako leto sofinancira dopolnilni pouk maternih jezikov in kultur za otroke drugih narodnosti. V ta okvir MIZŠ želi umestiti tudi romščino.

MIZŠ je pojasnilo, da z Andragoškim centrom Republike Slovenije sodelujeta pri promociji učenja romskega jezika in spodbujanju jezikovnega vključevanja odraslih. Prav tako bo MIZŠ v okviru razpoložljivih sredstev Evropskega socialnega sklada izvedel dodaten razvojni projekt Dvig sporazumevalne zmožnosti romskih otrok in učencev, s katerim bodo pridobili informacije o sporazumevalnih zmožnostih romskih otrok v romskem jeziku (priprava instrumentarija za merjenje in pilotno preizkušanje) in tako pridobili referenčno točko za ocenjevanje učinkov/napredka po določenem času izvajanja programov.

Glede dodatnega ukrepa ***Izplačevanje otroškega dodatka v naravi v primeru neobiskovanja pouka*** je MIZŠ pojasnilo, da se je z MDDSZ dogovorilo, da »*se enemu od staršev otroški dodatek za otroka izplačuje v naravi tri mesece, če Inšpektorat Republike Slovenije za šolstvo in šport (v nadaljevanju: IRSŠŠ) po uradni dolžnosti obvesti pristojni center za socialno delo o uvedbi prekrškovnega postopka zoper starše učenca, ki iz neopravičljivih razlogov ne obiskuje pouka ali drugih dejavnosti v okviru obveznega programa osnovne šole. MIZŠ bo ob uveljavitvi spremembe Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih poslal osnovnim šolam usmeritve in navodila glede dolžnosti ravnatelja, da posreduje predlog za uvedbo prekrškovnega postopka IRSŠŠ, če vzgojno ukrepanje šole zaradi neupravičenega obiskovanja pouka ni bilo uspešno. Vsaka osnovna šola ima namreč na podlagi Zakona o osnovni šoli pravila šolskega reda, v katerih so med drugim določene kršitve in vzgojno ukrepanje šole v primeru kršitev. Če bi ostalo vzgojno ukrepanje brez učinka, bi bila šola dolžna posredovati predlog za uvedbo prekrškovnega postopka IRSŠŠ.*«

MIZŠ je pojasnilo še, da se bo »*posamezni znesek otroškega dodatka znižal za 33 odstotkov, kadar otrok po zaključku osnovnošolskega izobraževanja ne nadaljuje z izobraževanjem v srednješolskih programih, s katerimi pridobi višjo raven izobrazbe ali pa višjo raven kvalifikacije po postopkih pridobivanja kvalifikacije, opredeljenih v zakonih, ki urejata poklicne kvalifikacije.*«

MIZŠ je v odgovoru zapisalo še, da je sistemsko umestilo romske pomočnike v vrtce, osnovne šole ter osnovne šole s prilagojenim programom. 9. 4. 2021 so bili v Uradnem listu RS objavljeni pravilniki o sistemizaciji delovnih mest za romskega pomočnika. Zaposlitev romskih pomočnikov bo mogoča s šolskim letom 2021/2022.

*

MOP je odgovorilo na Zagovornikovo poizvedbo 22. 4. 2021. Glede ukrepa **Vnos podatkov, pridobljenih v okviru Medresorske delovne skupine** (v nadaljevanju: MDS) za reševanje prostorske problematike Romov, ki se vežejo na urejanje romskih naselij v prostorski informacijski sistem (PIS) je pojasnilo, da so podatki v fazi obdelave, saj se kot posebna kategorija "romska naselja" v PIS-u ne morejo oziroma ne smejo prikazovati. Po veljavni prostorski zakonodaji se naselja v naselbinskem sistemu lokalnih skupnosti ne prikazujejo po narodnostnem ali etničnem načelu, pač pa po svojih tipoloških in morfoloških značilnostih in lastnostih. Do vzpostavitve te baze podatkov v PIS-u pa ob pripravi občinskih prostorskih načrtov občinam svetujejo, da v primeru opredelitve naselij z romskim prebivalstvom ravnajo po enakih strokovnih kriterijih kot za ostala naselja, ob upoštevanju zakonskih določil.

Glede ukrepa *Priprave predloga vzpostavitve enotne, ustrezno sistemizirane, periodično izvajane in metodološko usklajene zbirke podatkov, ki se vežejo na urejanje romskih naselij* je MOP pojasnilo, da je bila evidenca (oziroma popis) romskih naselij pripravljena leta 2017 na način, ki omogoča periodično ponavljanje, vendar tega ministrstvo kasneje ni ponavljalo.

Evalvacija poročila MDS, ki sta jo izvedla INV in Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, pa med drugim vsebuje tudi usmeritve glede izboljšav zajetih podatkov v popisu za potrebe nadaljnjega izvajanja.

*

GPU je na Zagovornikovo poizvedbo odgovorila 30. 4. 2021. Pojasnila je, da so bili predlogi dodatnih ukrepov pripravljene tudi na podlagi podatkov in posameznih ugotovitev projektov v okviru *Nacionalne platforme za Rome – SIFOROMA*, ki jih je vodil Urad Vlade RS za narodnosti. Ob treh, že obstoječih ukrepih Policije v NPUR 2017-2021, ki so tudi v predhodni neodvisni evalvaciji Mirovnega inštituta prepoznani kot potrebni, so v Policiji določili nov cilj **Izboljšanje varnosti v romskih naseljih, njihovi okolici, oziroma varnostno obremenjenih območjih**.

Varnostno situacijo v okoljih z romsko populacijo sicer v Policiji ocenjujejo na podlagi spremljanja in ocenjevanja varnostnih dogodkov, vendar le za pripravo varnostnih ocen in sorazmernih ukrepov policije, sicer pa v policiji ne vodijo evidenc. Za doseg cilja so opredelili naslednje ukrepe, s katerimi bodo zasledovali uresničitev cilja, in sicer:

1. Zagotavljanje učinkovitih policijskih intervencij v romskih naseljih.
2. Zagotavljanje večje vidnosti policijskega dela v bližini romskih naselij.
3. Zagotavljanje proaktivnosti obravnavanj potencialnih varnostnih dogodkov v romskih naseljih.
4. Zagotavljanje večje »statistične« varnosti na območjih, kjer živi romska skupnost.
5. Zagotavljanje večjega »občutka« varnosti v bližini romskih naselij.

Policija je za izvajanje zgoraj navedenih dodatnih ukrepov pripravila *Akcijski načrt vzdrževanja javnega reda in miru na območjih z večletno skupnostjo*. Ker je bil akcijski načrt sprejet 3. 3. 2021, so pojasnili, da še ne morejo opredeliti uspešnosti ukrepov in jih primerjati s preteklim obdobjem. To bodo lahko storili v prihodnje.

PU Ljubljana, Murska Sobota in Novo mesto so pripravile analizo izstopajočih intervencij, na podlagi katerih bo Uprava uniformirane policije GPU pripravila skupno analizo izstopajočih intervencij v romskih naseljih. Na podlagi skupnih ugotovitev analiz bodo pripravili predloge za izboljšanje stanja ter priložnik za izvajanje intervencij v romskih naseljih.

PU Ljubljana, Murska Sobota in Novo mesto na podlagi enotne metodologije spremljajo stanje na terenu in o zaznanih odklonskih ravnanjih ter izvedenih represivnih in preventivnih ukrepih mesečno poročajo. Na podlagi navedenih poročanj bo moč spremljati trende na terenu in pravočasno odreagirati na odstopanja, ki kažejo poslabšanje stanja na določenem območju. Tako so PU Novo mesto, PU Ljubljana in PU Murska Sobota marca 2021 na varnostno obremenjenih območjih obravnavale 71 intervencij (primeri streljanj, kršitve s hrupom, primeri kurjenj in bagatelna kazniva dejanja), 129 represivnih ukrepov ter 456 najrazličnejših preventivnih aktivnosti.

Policija bo do konca prve polovice leta 2021 pripravila gradivo in pričela z izvajanjem dodatnega usposabljanja policijskih vodij in policistov na omenjenih PU s področja vodenja in izvajanja intervencij v romskih naseljih. Takšna usposabljanja, ki so že bila redna oblika izobraževanja policistov, so se izvajala v letih 2003 in 2004, v času veljave Nacionalnega programa za Rome 2010-2015 ter NPUR

2017-2021. GPU je v odgovoru navedla, da »negativni predsodki do določene skupine ali posameznikov, v povezavi z delom policistov do slednjih, povzročajo izredne težave pri izvajanju osnovnih nalog Policije«. Ti predsodki »pomenijo oviro pri izgradnji modela profesionalnega odnosa slehernega policista pri izvajanju postopkov v romski skupnosti ob doslednem upoštevanju splošnih načel za opravljanje policijskih nalog«. Policija je v 2019 je izvedla 6 usposabljanj (151 udeležencev), v 2020 pa je izvedla 1 usposabljanje (23 udeležencev).⁷

GPU je v odgovoru Zagovorniku pojasnila, da je ukrep *Okrepitev izvajanje policijskega dela v skupnosti*, namenjen doseganju 2. cilja v predlogu Ministrstva za notranje zadeve za novi Nacionalni program za Rome 2021-2030 (v nadaljevanju: NPUR 2021 – 2030) : »*Nadaljevati in okrepiti partnerski odnos z lokalnimi skupnostmi in romskimi skupnostmi, z namenom izboljšanja sobivanja*«. Tak partnerski odnos omogoča pridobivanje informacij za pravočasno odkrivanje varnostnih vprašanj ter vzrokov za nastanek in njihovo reševanje. Izvajanje policijskega dela v skupnosti v najširšem smislu in izvajanje preventivnih aktivnosti je osredotočeno na neposredno delo policije z romsko skupnostjo in reševanje posameznih vprašanj, skupaj z drugimi subjekti.

Pri tem policija kot povezovalni člen aktivno sodeluje in tudi vpliva na dinamiko delovanja varnostnih svetov in drugih posvetovalnih teles, strokovnih in multidisciplinarnih timov na lokalni ravni, regionalni in državni ravni, v katere se vključuje tudi predstavnike romske skupnosti. Neposredno delo teh timov ima, po oceni GPU, »zelo velike učinke pri preprečevanju vseh problemskih situacij in za ugotavljanje ter izvedbo ukrepov ob zaznavi vseh problemskih situacij in kršitev pozitivne zakonodaje«. Policija je v 2019 izvedla skupno 371 preventivnih aktivnosti, v 2020 skupno 251 preventivnih aktivnosti, v prvih treh mesecih 2021 pa skupno 97 preventivnih aktivnosti, ki so se nanašale na izvajanje neformalnih razgovorov, svetovanj in opozarjanj, sestankov, ozaveščanj o posameznih problemskih situacijah, izobraževanj predstavnikov romske skupnosti ter neposrednih aktivnosti z romsko skupnostjo na terenu.

Policija je od obdobju od 2013 do 2020 v okviru projekta *Osveščanje javnih uslužbencev, Romov in splošne javnosti z namenom premagovanja socialnih ovir in izboljšanja sobivanja – SKUPA-J* izvajala **usposabljanja javnih uslužbencev**, ki se kakorkoli ukvarjajo z romsko problematiko, oziroma se v okviru dela srečujejo z romsko skupnostjo. Povratne informacije javnih uslužbencev kažejo, da so ta usposabljanja dobrodošla in potrebna za njihovo delo s predstavniki romske skupnosti.

V letih 2018, 2019 in 2020 je Policija sodelovala v neformalni delovni skupine Urada Vlade RS za narodnosti pri aktivnostih ukrepa v NPUR 2017-2021 *Priprava protokola v postopkih obravnave primerov zunajzakonskih skupnosti z mladoletnimi osebami - Obravnava primerov begov mladoletnih oseb v škodljiva okolja (prezgodnje poroke) in prisilnih porok v romski skupnosti*.

V letih 2018 in 2019 so bila na 12 sodniških šolah izvedena predavanja z naslovom *Izzivi pri delu z romsko skupnostjo ter njene posebnosti*. Policija je v l.2019 izvedla 4 usposabljanja za javne uslužbenke (129 udeležencev), v 2020 je izvedla eno usposabljanje (7 udeležencev).

6.

Predstojnik Zagovornika se je s sodelavci sestal tudi z direktorjem in sodelavci **Urada Vlade RS za narodnosti**, predvsem glede sprejetja novega NPUR 2021 – 2030, ki je v fazi priprave. Evropska komisija pričakuje, da bodo države članice EU sprejele nove nacionalne strateške načrte na podlagi novega EU Strateškega okvira za Rome za obdobje 2020 - 2030⁸ do jeseni 2021. Nov strateški okvir dopolnjuje »socialno in ekonomsko vključevanje marginaliziranih Romov s krepitvijo enakosti in spodbujanjem udeležbe«⁹ in se osredotoča na tri ključne stebre: enako obravnavo, vključevanje in sodelovanje Romov.

Zagovornik bo pri pripravi NPUR 2021 – 2030 sodeloval na ustaljen način, tj. s podajanjem priporočil na njegov predlog, glede njegovega izvajanja pa bo spremljal njegovo implementacijo in jo kritično vrednotil.

⁷ Število se je zmanjšalo zaradi epidemije bolezni covid-19. V 2021 še niso izvedli usposabljanj, so pa po navedbah GPU načrtovana in bodo izvedena takoj, ko bodo razmere to dopuščale.

⁸ 12. marca 2020 je bilo sprejeto tudi Priporočilo Sveta EU o enakosti, vključevanju in udeležbi Romov. Dostopno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A32021H0319%2801%29&qid=1620735043193>

⁹ Evropska komisija. Dostopno na: https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/roma-eu/roma-equality-inclusion-and-participation-eu_sl

Ob tem velja izpostaviti, da novi EU Strateški okvir za Rome za obdobje 2020 – 2030 prvič predvideva spremljanje uspešnosti ukrepov na nacionalni ravni ne le s kvalitativnimi, temveč tudi **kvantitativnimi kazalniki učinkov**.¹⁰ To spremljanje bo odvisno od tega, če in na kakšen način bodo države članice vzpostavile ustrezne sisteme **zbiranja razčlenjenih podatkov**. Zagovornik se zaveda velike občutljivosti zbiranja podatkov o narodnosti oziroma etničnem poreklu, vendar izpostavlja, da je takšno zbiranje podatkov za namene načrtovanja in izvajanja posebnih ukrepov na področju zagotavljanja enake obravnave dopustno in možno, če so pri tem vzpostavljene ustrezne pravne podlage in varnostni mehanizmi, ki jih narekuje pravo varstva osebnih podatkov. Prav tako je pomembno, da se takšen sistem zbiranja podatkov vzpostavi v tesnem sodelovanju s pripadniki romske skupnosti in da temelji na njihovi samoopredelitvi. Podskupina za razčlenjene podatke v okviru Skupine na visoki ravni za nediskriminacijo, enako obravnavo in raznolikost, ki deluje pod okriljem Evropske komisije, namerava še v letošnjem letu zato objaviti tudi posebne smernice za zbiranje podatkov, razčlenjenih po teh osebnih okoliščinah.

7.

Zagovornik sodeluje pri izvedbi **raziskovalnih aktivnosti**¹¹ dveh ciljnih raziskovalnih projektov v obdobju 2019 – 2021 (v sodelovanju z Agencijo za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije). Gre za projekta:¹²

- Strukturna diskriminacija kot ovira pri doseganju cilja dostojnega življenja,
- *Zmanjševanje in odpravljanje diskriminacije na podlagi etničnega porekla, rase in/ ali vere.*

Zagovornik pričakuje, da bodo izsledki obeh projektov, predvsem projekta *Zmanjševanje in odpravljanje diskriminacije na podlagi etničnega porekla, rase in/ ali vere*, pomembno prispevali k razumevanju vzrokov, obsega in značilnosti diskriminacije v Sloveniji, vključno s položajem pripadnikov romske skupnosti in drugih prebivalcev lokalnih skupnosti, kjer živijo Romi.

8.

Predstavnika Zagovornika se bosta udeležila koordinacijskega sestanka na temo »Stanje varnosti v romskih naseljih v JV Sloveniji s posebnim poudarkom na aktivnostih za ustrezen odziv institucij, lokalnih skupnosti in romske skupnosti«, ki bo v organizaciji Foruma romskih svetnikov Slovenije v sodelovanju z Zvezo za razvoj romske manjšine – Preporod in Policijo potekal 31. 5. 2021 v Novem mestu.

*

Zagovornik se bo v skladu z ustaljeno prakso vključil v javno obravnavo osnutka Nacionalnega programa ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2021–2030 (NPUR 2021–2030), katerega pripravo koordinira Urad Vlade RS za narodnosti. Osnutek bo preučil in po presoji pripravljavcu dokumenta podal v skladu z zakonom priporočila z namenom spodbujanja enakih možnosti in enakega obravnavanja pripadnikov romske skupnosti oziroma vseh prebivalcev Slovenije.

¹⁰ Portfelj kazalnikov za spremljanje učinkov ukrepov, namenjenih izboljšanju položaja pripadnikov skupnosti, je dostopen v Prilogi 2 Strateškega okvira. Dostopno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0620&from=SL>

¹¹ Pristojnost opravljanja neodvisnih raziskav o položaju oseb z določeno osebno okoliščino ima Zagovornik po prvi alineji 21. člena ZVarD.

¹² Več o tem v Rednem letnem poročilu za leto 2020, 1. del, str. 120. Dostopno na: <http://www.zagovornik.si/letno-porocilo-2/>